

PAPER DETAILS

TITLE: MITLER VE GERÇEKLER ARASINDA: GİRESUN'DA SEYYİD VAKKAS EFSANESİ VE
GİRESUNLU SEYYİD MEHMED PASA

AUTHORS: Feridun M EMECEN

PAGES: 77-92

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/876501>

MITLER VE GERÇEKLER ARASINDA: GİRESUN'DA SEYYİD VAKKAS EFSANESİ VE GİRESUNLU SEYYİD MEHMED PAŞA

*Feridun M. EMECEN**

ÖZ

Giresun kentinin Türkler tarafından fethi, diğer pek çok önemli şehirde olduğu gibi bir takım efsanelerin doğuşuna yol açmıştır. Bunlar arasında en iyi bilinen ve etrafında bir kahramanlık hikâyesi oluşturulan şahıs, başını teslim etmeyen şehit efsanesiyle de özdeşleşmiş olan Seyyid Vakkas'tır. Onun adını taşıyan türbesinin de bu efsanenin yaygın hâle gelmesinde önemli payı olmuştur. Mitolojik unsurlarla süslenen muhayyel bir şahsiyetin giderek tarihi bir kimliğe kavuşma tehlikesi, konuyu ilmi zeminde ele almayı mecburi kılmıştır. Seyyid Vakkas muhtemelen Giresun'un Osmanlı fethi öncesi Türkmen faaliyetleriyle ilgili olarak halkın zihninde kalan hikâyelerle ortaya çıkmış; Osmanlı dönemi sırasında şehirde bir cami yaptırıp, mahalleye de adını veren Seyyid Mehmed Paşa ile de bir bakıma aynileştirilmiş olmalıdır. Seyyid Mehmed Paşa veya kısaca Seyyid Paşa, Giresun tarihinde adı pek bilinmeyen XVII. asır başlarında bir ara şehre hâkim olan Osmanlı idarecisidir. Onun bugün Kapu Cami adıyla bilinen caminin ilk banisi olduğu bilinmektedir. Cami yakınındaki mezarının bilahare peygamber sülalesine mensup olanlar için kullanılan "Seyyid" unvanının da tesiriyle halk arasında efsanelere boğularak Seyyid Vakkas'a dönüştürüldüğü ve ona ait olarak gösterilmeye başlandığı söylenebilir.

Anahtar Sözcükler: Giresun, Seyyid Vakkas, Seyyid Mehmed Paşa, Seyyid Paşa Camii, Kapu Camii, Seyyid Paşa Cami Kitabesi.

AMONG THE MYTHS AND REALITIES: THE MYTH OF SEYYİD VAKKAS IN GİRESUN AND SEYYİD MEHMED PASHA OF GİRESUN

ABSTRACT

The conquest of Giresun city by the Turks caused the birth of some myths like many other Anatolian cities. Among them one of the most

* Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü İSTANBUL

important figure is Seyyid Vakkas who is known to be a martyr who did not surrender his head. The tomb which carries his name seems to be the real reason for his well known name around the region. The danger of bringing an imaginary person into a historic personality forced us to investigate the subject in the academic level. It is possible that Seyyid Vakkas was created in the imagination of the people in relation to the Turcoman activities in the region before the Ottoman conquest. After the Ottoman conquest it is possible that Seyyid Mehmed Pasha who built a mosque and gave his name to the building was identified as Seyyid Vakkas. Seyyid Mehmed Pasha or in short Seyyid Pasha is a rarely known Ottoman governor of Giresun city in the beginning of the 17th century. It is now clear that he was the first builder of the Kapu Mosque in the city. It is likely that a near grave to the mosque was turned into Seyyid Vakkas by people who must have mixed myths and a real person in conjunction with the effect of the title of *Seyyid* which was given to the people of prophet descendants.

Keywords: Giresun, Seyyid Vakkas, Seyyid Mehmed Pasha, Seyyid Pasha Mosque, Kapu Mosque, Seyyid Pasha Mosque Inscription.

Doğu Karadeniz'in kadim kale-kentlerinden biri olan Giresun'un tarihî gelişim çizgisi içinde halka mal olmuş bir takım mitlerin teşekkül etmiş olması benzeri örnekleri gibi aslında pek de garipsenecek bir durum değildir. Şehir, kalesinin dikkat çekici özelliği sebebiyle ele geçirilme zorluğunun ortaya koyduğu efsanevi fetih hikâyelerine konu olmuş, Türk idaresine geçişinin manevi temelleri, halkın zihin dünyasında oluşan dini motiflerin de etkisiyle adeta kutsallaştırılmış bir tema haline gelmiştir. Bu kutsallaştırmada ana figür olarak bir İslam büyüğünün seçilmiş olması da son derece tabiidir. Bilindiği üzere pek çok yerde rastlanan taş üzerindeki ayak izleri, daima Hz. Ali, nal izleri ise onun atıyla özdeşleştirilir. Bazı mabet veya mahallelere adını veren şahıslar isim benzeşmesi yapılarak büyük manevi şahıslar haline getirilir. Öte yandan tarihî belirsizlik içinde olan bazı kalelerin fetih hikâyelerinde de ana rol, bir takım efsaneleştirilmiş şahıslara bahşedilir. Bu tür rivâyetler, bazen bir tarihî gerçek üzerine bina edilmiş de olabilir. Her ne olursa olsun halkın bakışını yansıtan efsanevi anlatımlardan belirli ölçüde bir tarihî temellendirme yapmak boş bir çaba olarak görülmemelidir. Zira hemen hemen her şehrin efsanelere karışarak halka mal olmuş bir fetih hikâyesi vardır ve bunların çoğu da temelde belli belirsiz bir tarihî algılamayı ihtiva eder. Bir bakıma tarihî gerçeklik kazanacak bir genel kabule dahi mazhar olur. Aslında bu tür rivayetler tarih dışı yeni bir tarih inşası anlamına da gelir. Nihayetinde bugüne ulaştırılan tarihî bilginin

tarihçilerin kalemiyle şekillenmiş bulunduğu düşünülürse, bu rivâyetlerin halkın zihin dünyasının yansıması olarak alternatif bir farklı boyut sağladığı sonucuna ulaşılabilir. Şüphesiz burada asıl tehlike, söz konusu efsanelerin zamanla kör bir inanca dönüşme temayülünün bulunmasıdır. Bunun dışında tarih ve mit birbirinden çok da ayıramayacak oranda iç içe geçmişlikle tanınır, sosyal olaylarda hele tarihî hadiselerde saf hakikate ulaşmak ise, aksine iddialara rağmen böyle bir şey olamayacağına göre, herhalde boş bir çabadan ibarettir. Bu makalede Seyyid Vakkas efsanesi temelinde, Giresun'un ayrıca tarihî gelişiminde önemli pay sahibi olan ve yaptırttığı camisiyle de dikkat çeken, adı tamamen unutulmuş Seyyid Mehmed Paşa ile efsanevi şahsiyet olarak halkın zihninde yaşamaya devam eden Seyyid Vakkas bağı üzerinde durulmaya, bir mitin tarihî temellendirmesinin yapılmasına çalışılacaktır.

Tarih ve mit arasında Giresun'un Türkler tarafından fethi, birçok Anadolu şehrinde olduğu gibi birkaç efsaneye konu olmuştur. Şehir adları konusunda bu tür hikâyeleri anlatmaya meraklı olan ünlü seyyah Evliya Çelebi'nin Giresun hakkında da aktardığı buna benzer bilgiler vardır. Ona göre “*İslambol Konstantini*” yani ilk Doğu Roma imparatoru Konstantin'in yaptırttığı kale, önce Uzun Hasan'ın eline geçmiş, sonra “*Ceneviz Frengi*” istila etmiş, ardından da Fâtih Sultan Mehmed tarafından fethedilmiş, Giresun'un adı da bu fetih sırasında verilmiştir. Muhasara sırasında Fâtih, veziriazamı Mahmud Paşa'ya, “*Bu gece kal'a altına giresin*” demiş, kaleye girildiğinde de bu sebeple buraya “*Giresin*” adı verilmiştir¹. Giresun'un kayıtlara geçmiş bu ilk efsanesinin Evliya Çelebi tarafından mı uydurulduğu, yoksa halktan dinlediğini kendi tarihî bilgileriyle karıştırarak mı verdiği konusunda bir şey söylemek güçtür. Fakat özellikle bölgede halkın dilinde bugün bile yaşayan “*Ciniviz*” yapımı söylentileri, öte yandan yine yörede Giresun adının “*Giresin*” şeklinde telaffuz edilmekte olması, bu soruya belirli ölçüde cevap olabilir.

Öte yandan kaynaklara geçen bir başka hikâye fethedenlere değil fethedilenlere aittir. Özellikle Rumlara ait efsanelerde Giresun kalesinin uzun süre Türklere karşı direndiği, fakat sonra teslim olduğu belirtilirken, dolaylı olarak Kordyle (Akçakale) adlı bir kaledeki direnişte kahramanca mücadeleye girişen bir Rum kızına ait söylence halk türkülerine kadar yansımıştır. Bu “*Grek Jan d'Arc'ının*” kenti savunma hikâyesi ve sonunda

¹ *Evliya Çelebi Seyahatnâmesi*, haz. Z. Kurşun-S.A.Kahraman-Y. Dağlı, II (İstanbul 1999), s.46.

kale düşerken kendisini pencereden atması, yani bir bakıma halkı için kendisini feda etmesi motifi, aslında son derece yaygın bir efsanedir, birçok kale için de söylenegelmiştir².

Bütün bunlardan daha etkili olarak halk arasında Giresun'un fethinde önemli rol oynadığına inanılıp hakkında çeşitli efsaneler oluşturulan, hatta ilk olarak XIX. yüzyılın son çeyreğine ait bazı sicil kayıtlarında ve vilâyet salnâmelerinde adı resmileştirilen Seyyid Vakkas hikâyesi ise son derece ilginç bir özellik gösterir. Rivâyete göre peygamberin soyundan gelen Seyyid Vakkas ve birlikleri Giresun'u almak için büyük mücadele verirler. Fakat savaş sırasında bir kılıç darbesiyle Seyyid Vakkas'ın başı gövdesinden ayrılır. O da kopan başını koltuğunun altına alıp son düşman askerini öldürene kadar çarpışır. Bu sırada evinden savaşı izleyen bir kadın bunu görüp “*başı kopmuş bir adam savaşıyor*” diye ortalığı birbirine katar. Seyyid Vakkas savaş bitince düşer ve bulunduğu yere gömülür. İkinci bir versiyona göre ise, Seyyid Vakkas Dereli-Kuşluhan/Kuşdoğan kalesine uç beyi olarak yerleşmiştir. Kıyafet değiştirerek zaman zaman Giresun kalesine gidip etrafı teftiş etmekte zayıf noktaların tespitine çalışmaktadır. Bir gün arkadaşlarıyla Yalıpark'taki kiliseye gider, papaz burada Türkler aleyhine konuşmaktadır. Bunlara kızan Seyyid Vakkas, kendisini zor zapt eder, fakat papaz bunları tanıyarak kilisedeki cemaati onların üzerine saldırtır. Onlarla çarpışan Seyyid Vakkas, arkadaşlarıyla Kazancılar yokuşuna doğru ilerler, etrafındakiler teker teker şehit düşerse de o mücadeleyi sürdürür, tam bu sırada aldığı kılıç darbesiyle başı gövdesinden ayrılır. Buna rağmen başını koltuğunun altına alıp bugünkü türbesinin bulunduğu yere kadar gelir ve orada şehit olur³. Bu sonuncu versiyon mahalli bir yazar tarafından “Seyyid Vakkas” adıyla hacimli bir roman haline getirilmiş, temelde tarihî olaylar anlatılmış, Seyyid Vakkas Fâtih döneminde Giresun'un teslim olması için şehre giden Kuşluhan kalesi uç beyi olarak takdim edilmiştir⁴.

Görüldüğü gibi bu iki versiyon da tarihsiz bir zaman dilimine işaret eder, halbuki bunları gerçek gibi yorumlayanlar üçüncü bir efsane daha yaratarak, Seyyid Vakkas'ı Fâtih Sultan Mehmed döneminde Giresun uç

² W. Miller, *Son Trabzon İmparatorluğu*, trc. N. Süleymangil, İstanbul 2007, s. 61-62.

³ B. Atsız Gökdâğ-C. Gökşen, “Giresun Efsaneleri”, *Giresun Kültür Sempozyumu, Bildiriler*, İstanbul 1998, s. 181-182.

⁴Burada Seyyid Vakkas'ın kilisede toplanan halka teslim olmaları yolunda telkinde bulunduğu, fakat ona kızan Rumlar tarafından arkadan bıçaklandığı, yanındaki iki yiğitle ata binip Kazancılar yokuşundan kaçtıkları, fakat ağır yaralanan Seyyid Vakkas'ın şehirden ayrılmayıp bir Ermeni cerrah tarafından tedavi edilirken öldüğü gibi farklı bir sonla kitap bitirilmiştir (Şehabeddin Uzunkaya, *Seyyid Vakkas*, Giresun ts [1962]).

hattına yerleşen bir uç beyi olarak tanımlarlar, Giresun'un Fâtih tarafından alınması sırasında yapılan mücadelelerde şehit düştüğünden söz ederler. Bu üçüncü ve en yaygın rivayet bugün Giresun ile ilgili anlatılan bütün tarihî bilgilerde yer alır ve tekrarlarına gelir⁵. Bunlarda Seyyid Vakkas'ın kimliği konusunda herhangi bir bilgiye ulaşılamadığı belirtilirken, bu efsanenin nasıl ve ne şekilde ortaya çıktığı konusu daima göz ardı edilir, tarihî gerçeklik çizgisindeki yeri de hiç dikkat çekmez ve tartışılmaz.

Bu efsane nasıl oluşmuştur ve Seyyid Vakkas adı kimle özdeşleştirilerek ortaya atılmıştır, gerçekte de acaba kim olabilir? Bu soruların cevapları birkaç safhada tarihî atlamalarla ancak verilebilir. Öncelikle Giresun'un Türklerin eline geçişiyle ilgili bilgi veren tarihî eserlerde böyle bir şahsın adı hiç geçmez. Giresun'un Türklerin tehdidine maruz kaldığı dönemler, en erken XIV. yüzyıla, Osmanlı öncesine iner. Trabzon Rum Devleti tarihçisi Panaretos, Trabzon bölgesinin kuzeyindeki dağlık alanlarda ve özellikle batısındaki kesimlerde Türkmenlerin faaliyetlerinden söz ederken, Giresun'da Kuşdoğan adlı bir beyin İmparator II. Alexios'un ordusu tarafından mağlubiyete uğratılmış olduğunu yazar⁶. Bu bilgi Giresun'un Kuşdoğan Bey tarafından alındığı intibasını vermektedir. Bazı araştırmacılar Panaretos'un muğlâk ifadesinden dolayı Giresun'un Türklerin eline geçtiği bilgisini şüpheyle karşılarlar, ayrıca Kuşdoğan Bey'in adını da farklı okuma eğilimi içine girerler⁷. Giresun'un çok kısa bir süre Kuşdoğan Bey'in kontrolü altına

⁵ Mesela internette yapılacak "Seyyid Vakkas" taramasında çıkan sonuç sayısı buna güzel bir örnektir.

⁶ Burada 1301 Eylülünde Türklere karşı sefere çıkan II. Alexios'un Giresun'da Kuşdoğan'ı yakalayıp yendiği ve çok sayıda Türkü katlettiği ifadesi yer alır (A. Bryer, "Greeks and Turkmens: The Pontic Exception", *Dumbarton Oaks Papers*, XXIX, 1975, s. 143).

⁷ Bu adın Kuşdoğan olarak okunacağı, ayrıca yer adlarından hareketle adlandırmanın böyle anlamlandırılacağı tarafımdan ilk defa belirtilmişti. Buna rağmen daha sonraki araştırmalarda hâlâ bu beyin adını ya soru işaretli bırakarak ya da Güçdoğan / Güç-Tuğan şeklinde okuma eğilimi vardır (R. Shukurov, "Two Waves of Nomadic Migration in the Pontos in the Thirteenth-Fourteenth Centuries", *Uluslararası Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, I, Trabzon 2006, s. 34-35). Öncelikle Güçdoğan diye bir ad Türkçede anlamsızdır ve kullanılmış da değildir. Yalnız Harezmşahlar dairesinde F. Sümer tarafından "Küşlühan/Güçlühan" tarzında okunan bir unvana rast geliriz (*Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, İstanbul 1999, I, 221). Bununla beraber bu adın halk lisanında kalınlaştırılarak Kuşdoğan'a çevrilmiş olması pekâlâ mümkündür. Zira Ordu ve Giresun yöresiyle ilgili XVI. asra ait tahrir kayıtlarında çok açık şekilde "Kuşdoğan" tarzında yazılmış köy adları mevcuttur. Ordu yöresinde Habsamana, İhtiyar ve Satılmış kazalarında üç ayrı Kuşdoğan köyü vardır (387 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Karaman ve Rum Defteri, 937/1530, Ankara 1997, II, s. 601, 602, 631). Keza Giresun-Çepni ilinde de bu ad altında bir köye rastlanır (*Aynı Defter*, s. 750). Bugün de

girmiş olması kuvvetle muhtemeldir. Burada Panaretos'un anahtar cümlesi "*Giresun'da*"dır, ne civarında ne de vadisinde böyle bir savaşın olduğunu açıklar. Muhtemelen bu Türkmen beyinin hatırası, Dereli'de Kuşluhan (Kuşdoğan) adlı bir köy ve kaleyle bugüne ulaşmıştır. İşte bu Kuşdoğan Bey, Seyyid Vakkas ile ilgili efsanenin ikinci versiyonuna bir şekilde yansımış olmalıdır. Yani Giresun'un fethi meselesiyle alakalı ilk bilgiler ve efsane-deki lokalizasyon birbiriyle temelde örtüşür. Öte yandan Giresun'un kat'i olarak Türk idaresine 1397'de Hacı Emir Bey'in oğlu Süleyman Bey zamanında girdiği bilinmektedir⁸. Hikâye, bir ölçüde onun faaliyetleriyle de ilgili olabilir. Fakat Süleyman Bey'in Giresun'u fethetmesiyle alakalı herhangi bir detay bulunmamaktadır. Bununla beraber Kuşdoğan Bey'in mağlubiyeti konusunun Türkmenler tarafından hatıralarda türlü efsanelerle karışık şekilde yaşamış olma ihtimali, olayın kendisinin önemi ve epik bir edebiyata yol açmaya müsait özelliği sebebiyle, büyüktür.

Bu iki olayın dışında Fâtih Sultan Mehmed'in Giresun'u ele geçişiyle ilgili olarak Evliya Çelebi'nin anlattıkları hâriç hiçbir ayrıntı bulunmamakta, dolayısıyla herhangi bir şahıs zikredilmemektedir. Efsanenin oluşumunda bütün bu tarihî atlamalar bir araya getirilmiş, söz konusu efsaneyi Giresun'un tarihi çerçevesine oturtmak isteyenler de üçüncü bir rivayeti ortaya koyacak raddelerde mevzuu daha da karışık hâle getirmişlerdir. Üstelik efsanenin kahramanının Seyyid Vakkas adıyla anılması bile bunlar için hiçbir problem teşkil etmemiştir. Burada öncelikle Seyyid Vakkas adının ortaya çıkışının meşhur sahabe Sa'd b. Ebu Vakkas (ö.55/675) ile aynileştirilmeden kaynaklandığı açıktır. Onun hem peygamberin yakınında bulunması hem de İslam tarihinin tanınmış bir kumandanı oluşu, halkın zihin dünyasında yaşatılarak fetih hikâyelerine konu olmuştur denilebilir⁹. Sa'd b. Ebu Vakkas bu bölgelere hiç gelmediği gibi hayatının safhaları da iyi

Giresun yöresinde iki köy adında (Dereli ve Bulancak'a bağlı) bu isim yaşamaktadır. Üstelik kelimenin Grekçe yazılış biçiminin Kuşdoğan'ı açık şekilde çağrıştırdığı da bellidir. Öte yandan "Oğuz-Doğan" teklifi bundan daha manasızdır ve üzerinde tartışmaya bile girmeye gerek yoktur (B. Brendemoen, *The Turkish Dialects of Trabzon. Their Phonology and Historical Development*, I, Wiesbaden 2002, s. 287).

⁸ Esterâbâdî, *Bezm ü Rezm*, trc. M. Öztürk, Ankara 1990, s. 485.

⁹ Benzeri bir türbe Taşova'da Akınoğlu kasabasında Tekke köyündedir. Burası Seyyid Vakkas türbesi olarak bilinir, onun hakkında bilgi verenler Sa'd b. Vakkas olamayacağını bildikleri için başka bir muhayyel kişiye atfen Ürdün'den 1244-45'te geldiğini belirtirler ki, bu da tamamen hayali bir bilgidir. Aslında muhtemelen buradaki türbe de Sa'd b. Vakkas ile aynileştirilmiştir.

bilinmektedir¹⁰. Fakat halk muhayyilesinde böyle bir yakıştırma ve aynileştirme, şehrin fethinin kutsal bir motif olarak süslenmesinin bir sonucu olarak yorumlanabilir. Bilindiği üzere Okçuların piri olarak Osmanlı-Türk dünyasında kendisine sürekli atfı yapılan Sa'd b. Ebu Vakkas erken tarihli bir Osmanlı tarihinde, "Acem ülkesinin" fâtihi olarak açıklanır. Ayrıca onun Medayin ve Yezdücerd'i aldıktan sonra geriye dönerken 100.000 çadırılık bir Oğuz gurubuyla karşılaştığı belirtilir¹¹. Böylece onun Oğuz geleneğinde önemli bir yere sahip olduğu da anlaşılır.

Öte yandan bu efsaneleri bir taraf bırakırsak, Seyyid Vakkas adı Giresun'da bir türbeye de atfedilmiş durumdadır. Üstelik bu atfı daha XIX. yüzyılın son çeyreğine kadar inen tarihî arka plana sahip bulunmaktadır. Nitekim Giresun ile ilgili bilgileri de içine alan 1871 tarihli Trabzon Vilâyeti Salnâmesi'nde, şehirde "Şeyh Sa'd-ı Vakkas hazretleri"nin medfun olduğundan söz edilmektedir¹². Burada dikkat edileceği gibi Seyyid lafzı geçmemekte, sadece Sa'd adına yer verilmektedir. Bu durum hiç şüphesiz Sa'd b. Ebu Vakkas'ın adından kaynaklanmaktadır. Yani efsanenin ortaya çıkışında temel motif Sa'd b. Ebu Vakkas'tır, bu mezar da ona atfedilmiş, bir nevi "makam" olarak düşünülmüş olmalıdır. Keza Giresun'un iki numaralı Şeriyeye Sicilinde bulunan Kapı Cami ile Çınarlar Cami imamlarının mahalle sınırlarıyla ilgili 1288/1871 tarihli bir tahkikat kaydında, yine Seyyid Vakkas değil Sa'd-ı Vakkas türbesi ifadesine rastlanır¹³. Bu durumda "Sa'd" kelimesi/adının zamanla halk dilinde Seyyid'e dönüştüğü açık şekilde anlaşılır. Seyyid Vakkas adı ve türbesiyle ilgili ulaşılabilen en eski kayıtlar bunlardır.

Burada geçen şahıs Sa'd b. Ebu Vakkas olamayacağına göre, bu yakıştırmanın nasıl ve hangi gerekçelerle yapıldığı sorusu hâlâ cevaplanmayı beklemektedir. Öncelikle şurası belirtilmelidir ki Çınarlar ile Kapı Mahallesi arasında, Kapı Camiine yakın bulunan bu türbe muhtemelen XIX. yüzyılın ortalarında vücuda getirilmiş ve bir başka meşhur şahsın adının yanlış olarak zihinlerde yer etmiş olmasından dolayı isim benzeşmesi yapılarak farklı bir

¹⁰ Hakkında bk. İ. Hatiboğlu, "Sa'd b. Ebu Vakkas", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, XXXV, 519-520. Bununla beraber Mesleme kumandasındaki Arap ordusunun Kafkasya'ya kadar uzandığı ve bu arada Doğu Karadeniz'in özellikle Rize'ye kadar olan kesimlerinde akın faaliyetlerinde bulundukları bilinmektedir. Ancak bu sırada Giresun'un durumuyla ilgili hiçbir bilgi veya karine mevcut değildir.

¹¹ *Fâtih Devri Kaynaklarından Düsturnâme-i Enverî: Osmanlı Tarihi Kısım, 1299-1466*, nşr. N.Öztürk, İstanbul 2003, s. 5.

¹² *Trabzon Vilayeti Salnâmesi, 1871*, Trabzon 1993, III, s. 341; keza aynı bilgi 1872 Salnamesinde de tekrarlanır, daha sonraki salnamelerde ise yer almaz.

¹³ *Giresun Şer'iyye Sicilleri*, nr. 1403, vr. 70b.

şekilde (yani Sa'd/Seyyid Vakkas) anılmaya başlanmış olmalıdır. Bu hususta bugünkü türbenin yakınındaki iki dinî bina bir hareket noktası sağlayabilir. Sicil kayıtlarından türbenin yakınında Şeyh Hasan Dede adlı birinin oluşturduğu bir zaviyeden söz edilir¹⁴. Bu zatın kurduğu zaviye ve vakıflarla ilgili kayıtlar, XVI. yüzyılın başlarına kadar iner. Fakat Hasan Dede'nin mezarı Giresun'daki dergâhının yanında olmayıp Seyyid köyü veya Sindelbükü'nde gösterilir¹⁵. Bu durumda Seyyid Vakkas türbesinin ona ait olma ihtimali zayıflar. Diğer bir belirleyici yer Kapu Camiidir. Bu cami aslında XVII. yüzyılın başlarında Seyyid Mehmed Paşa tarafından yaptırılmış, daha sonra da camiye Seyyid Paşa camii, mahalleye ise Seyyid Paşa mahallesi denmiştir. Şu halde "Seyyid" sıfatından da hareketle acaba buradaki türbe ona mı aittir? Bu soru Seyyid Mehmed Paşa'nın kimliği ve halk arasında nasıl tanınmış olduğu konusunun izahıyla bir ölçüde cevaplandırılabilir.

Seyyid Mehmed Paşa hakkındaki ilk tespitlerimiz, onun beylerbeyi unvanını haiz olup bir süre zengin bir maden bölgesi olan Karahisarşarki (Şebinkarahisar) mutasarrıfı olmasıyla ilgilidir. Nerede, nasıl yetiştiği hakkında bilgi yoksa da beylerbeyi yahut mutasarrıf olması ve belgede "Paşa" unvanıyla anılması, Enderun'dan çıktığına delalet eder. Enderuna genellikle devşirmelerin alındığı bilinmekle beraber Anadolu'nun çeşitli yerlerinden çıkan ve bir vesileyle saray hizmetine giren Türk asıllı kimseler de yok değildir. Mehmed Paşa'nın da aslen Giresun yöresinden neş'et ettiği onunla ilgili aşağıda söz edilecek mazhardaki "Giresunlu" tanımlamasından anlaşılmaktadır. Muhtemelen 1578'de başlayan Osmanlı-İran savaşları dolayısıyla oldukça hareketlenen bu bölgeden bir şekilde önde gelen bürokrat veya idarecinin yanında temayüz ederek İstanbul'a gitmiş olabileceği ve bu şekilde idari görevler alarak yükseldiği düşünülebilir.

Onunla ilgili en önemli belge Celâlî isyanları döneminde Giresun ve Ordu bölgesinin karşı karşıya kaldığı büyük karışıklıklara rastlar. 24 Şevval 1014/ 4 Mart 1606 tarihli bu belgeye (mahzar) göre Hacı Şamlu adlı bir âsi, Giresun, Bulancak, Ordu yöresini adeta kasıp kavurmuş, yağmalamadık köy bırakmamış, halk Giresun kalesine kaçmak zorunda kalmıştı. Hatta âsiler işi daha da ileri götürerek Giresun kalesini yirmi gün boyunca muhasara altına almışlardı. Bunun üzerine halk o sırada Giresun'da oturmakta olan eski Karahisarşarki sancakbeyi (ilgili metinde "beylerbeyimiz" ifadesi geçer)

¹⁴ *Giresun Şer'iyye Sicilleri*, nr. 1445, s. 73; F.M. Emecen, "Giresun", *DİA*, XIV, s.82. M. Fatsa, *Giresun Yöresinde Osmanlı Vakıfları ve Vakıf Eserler*, Giresun 2008, s. 278.

¹⁵ M. Fatsa, *Aynı Eser*, s. 154-156.

Seyyid Mehmed Paşa'yı başlarına geçirerek bunlarla mücadeleye girişti. Mehmed Paşa topladığı il erleriyle âsileri dağıttı, elebaşlarını ve iki yüze yakını öldürttü. Bunun üzerine halk bir süre sonra Kara Hızır ve Mehmed Çavuş adlı iki zorbabaşının yanında toplanmakta olan eşkıyanın dağıtılması, halkın korunması amacıyla, Hacı Şamlu olayında büyük bir hizmeti geçen Mehmed Paşa'nın yeniden Karahisarışarki beyi olmasını talep etti¹⁶. Bu talebi padişaha ileten telhiste de bunun uygun olacağı görüşüne yer verildi. I. Ahmed de telhisin üstüne bu talebi uygun bulduğunu belirten hattıyla "buyruldu" notunu düştü.

Söz konusu belge sadece olayın kendisi açısından değil, bu yazıya/mahzara imza koyanların kimliklerini de göstermesi bakımından ilginçtir. Burada Giresun, Karahisarışarki, Ulubey, Akköy, Pazarsuyu kadılarının, eski kadıların, kale dizdar ve muhafızlarının, hatip, müezzin, müderris gibi ilmiye mensuplarının, tüccar oldukları anlaşılan gemi sahiplerinin, zaim ve tımarlı sipahilerin adları ve imzaları yer alır. Mahzarı imzalayan bu kırk dört şahsın bölgenin ileri gelen devlet görevlileriyle yerli eşraftan oluştukları ve hepsinin de "Giresunlu" lakabıyla andıkları Seyyid Mehmed Paşa'yı öne çıkardıkları anlaşılmaktadır. Bu durum Mehmed Paşa'nın uzun bir süredir Giresun'da ikamet etmekte olduğuna ve bölgede çok tanınmış bir şahsiyet haline geldiğine işaret eder. Muhtemelen de şehre bir bakıma gayri resmi olarak hâkim konumdadır. Onun daha sonra ortaya çıkacak "ayan" tipinin ilk örneklerinden birini oluşturduğu da söylenebilir. Bölgede ve Giresun'da nüfuzlu bir mazul idareci konumundayken bu olay vesilesiyle yeniden bir görev alma başarısını göstermiştir. Onun şehirdeki zengin ve güçlü bir şahsiyet olduğu, tam da bu sıralarda şehirde bir cami yaptırmış bulunmasından da anlaşılır.

Bugünkü Kapı Cami onun ilk olarak yaptırttığı şekilde değildir. Zira vakıflarıyla alakalı XIX. yüzyılda baş gösteren problem ve tamir kabul etmez şekilde harap hale gelişi ve etrafındaki cemaate kifayet etmemesi üzerine, Seyyid Paşa Cami, barok tarzda yeniden inşa edilmiştir. Seyyid Paşa camisinin yeniden inşası ve masrafının evkafından karşılanması ile ilgili hicri 1321 tarihli kayıtlar (1903) mevcuttur¹⁷. Bu bakımdan Seyyid Paşa Camisinin ilk şekli hususunda bugün herhangi bir iz bulunmamaktadır. Öte yandan

¹⁶ BA, Ali Emiri, I. Ahmed kısmı, nr. 167 (bk. Ek). Belgenin değerlendirilmesi için bk. M. Akdağ, *Türk Halkının Dirlik ve Düzenlik Kavgası: Celali İsyanları*, Ankara 1975, s. 479-481; Ayrıca bk. F.M. Emecen, *Doğu Karadeniz'de İki Kıyı Kasabasının Tarihi: Bulancak-Piraziz*, İstanbul 2005, s. 77-78.

¹⁷ BA, I. EV, nr. 5; keza vakıf problemi: A.MKT, UM, 461/35; A.MKT, UM, 175/55.

Seyyid Paşa'nın bu camiyi ne zaman yaptırdığına dair bir bilgi de yakın zamana kadar mevcut değildi. 1998'de Giresun'da yapmakta olduğumuz araştırmalar sırasında Kapı Cami imamı mahzenden bir kitâbe çıkararak bize göstermişti. Bunun Seyyid Paşa tarafından inşa ettirilen ilk camiye ait olduğunu anlayınca Belediye'ye haber vererek daha mahfuz bir yere taşıtmış, bu arada çok girift bir yazısı bulunan kitâbenin resimlerini aldırmiştık. Bugün Giresun müzesine taşınmış olan kitâbe metni, hem inşa tarihini hem de Seyyid Mehmed Paşa'nın nasıl tanındığını ortaya koyan ipuçlarını hâizdir. Yalnız kitâbe taşının tek olmayıp ön yanına eklenecek bir parçasının daha bulunması gerekmektedir. Yani kitâbe yan yana iki parça halinde olmalıdır. Zira kitâbe metninin iki ön satırının noksan olduğu anlaşılmaktadır. Çok zor ve girift bir hatla yazılan kitâbe metni, ayrıca yazısının bu özelliği sebebiyle de küçük bir taşra kenti için dönemine göre yüksek bir inşa ve hat sanatıyla yazılmış görünmektedir¹⁸. Tek parçası ele geçen kitâbe metni şöyledir:

“...../ Mehmed mîr-i mîrân-ı şehinşâh-ı senûber bu câmi'-i hayrât-ı âlî
...../Bin on altı bu tarih içre itmâm rızâ-yı Hak içün edüp bu hâlî”

Seyyid Mehmet Paşa Camii Kitâbesi (Giresun Müzesi)

¹⁸ Kitâbedeki girift yazının doğru olarak okunmasını merhum Prof.Dr. Hüsameddin Aksu'nun yardımlarına borçluyum. Bu vesileyle onu bir kere daha rahmetle anmak isterim.

Kitâbeden anlaşılan husus, Mehmed Paşa'nın "mirimiran" gibi bir unvanla zikredilmiş olmasıdır. Beylerbeyiler için kullanılan mirimiran lafzı yanında "şehinşâh-ı senûber (senâver olmalı)" onun padişahın duacısı olduğu gibi bir anlama gelmelidir. Beylerbeyiliği ise tahkike değer bir husustur. Ancak bu konu çıkacak yeni belgelerin şahitliğine ihtiyaç hissettirmektedir. Burada diğer önemli bilgi, camiin 1016/1607-1608 tarihinde inşasının tamamlanmış bulunmasıdır. Bu tarih onun Giresun müdafaası ve âsilerle yaptığı savaştan hemen sonrasına rastlar. Mehmed Paşa'nın bundan sonraki durumu hakkında Kuyucu Murad Paşa'nın 1607-1608'deki Celâlî takibatıyla ilgili olarak giriştiği faaliyetleri sırasında bir takım bilgiler edinilebilmektedir. Nitekim eski beylerbeyi olarak geçimlerini temin etmek üzere bazı yerlerin gelirleri kendilerine bırakılan idarecilerden biri olan, yani belgenin diliyle "ber-vech-i arpalık Karahisarışarki sancağına mutasarrıfı" Seyyid Mehmed Paşa'ya, bölgedeki diğer mazul Beylerbeyileri gibi 1607-1608 Şark seferine (Celâlî seferi) katılması için hükümler yollanmıştır. 1 Rebiülahır 1016/25 Temmuz 1607 tarihli emirle, Giresun'da oturmakta olan Mehmed Paşa'dan 15.000 nal ve mih (çivi), ayrıca 10.000 kile zahireyi de alarak yanındaki askerleriyle birlikte sefere katılması talep edilmiştir¹⁹. Ardından kendisine 14 Zilkade 1016/ 1 Mart 1608 tarihli iki, 5 Muharrem 1017/21 Nisan 1608 ve 3 Safer 1017/19 Haziran 1608 tarihlerinde birer olmak üzere dört defa daha sefere iştiraki için emir gönderilmiştir²⁰. Öyle anlaşıyor ki Mehmed Paşa, Murad Paşa'nın ordusuna katılmaktan şimdilik açık olmayan bir sebepten dolayı kaçınmıştır²¹. Bunda belki Murad Paşa'nın bu çağrısının, taşrada kendi başına hareket etmekte olan ve bulundukları yörelerde Celâliilere yataklık yaparak nüfuzlarını genişleten eski idarecilerce kendilerinin bertaraf edilmesine yönelik bir yöntem olarak algılanmasının payı vardır. Nitekim bundan sonraki bir kayıta Mehmed Paşa'dan "maktûl" şeklinde söz edilmekte olması bu göreve gitmemesiyle alakalı olarak cezalandırılmış olduğunu, diğer ihtimaller yanında öne çıkarır:

8 Safer 1018/13 Mayıs 1609 tarihli bir kayıta ondan "maktûl" diye bahsedilir²². Burada onun sekbanbaşılığını yapan bir adamının başına topladığı eşkıyayla birlikte Karahisarışarki taraflarına gittiği ve büyük karışıklığa

¹⁹ BA, *Mühimme Zeyli*, nr. 8, hük. 76.

²⁰ BA, *Mühimme Zeyli*, nr. 8, hük. 571/49, 780/88, 835/97

²¹ Bu sıralarda Murad Paşa Halep'teydi ve gelecek yardım kuvvetlerini bekliyordu. Sonra Haziran 1608'de Haleb'ten Maraş'a hareket edebilmişti. Bu arada da pek çok yere emirler göndererek asker toplanmasını istemişti (Olaylar ve gelişmeler hakkında bk. W. J.Griswold, *Anadolu'da Büyük İsyan, 1591-1611*, trc. Ü. Tansel, İstanbul 2000, s. 146-164).

²² BA, *Mühimme Defteri*, nr. 78, s. 623, hük. 1608.

yol açtığı bilgisi bulunur. Ayrıca 18 Rebiülevvel 1023/8 Mayıs 1614 tarihli bir belgede yine bundan beş-on yıl kadar önce maktulen öldüğü belirtilmiştir. Anlaşılabacağı üzere her iki kayıta da anahtar kelime “maktûl/maktûlen”dir ve bu durum ise devlet tarafından cezalandırılmış olma ihtimalini ortaya koyar. Yani Seyyid Paşa bir suç töhmetiyle, belki de şehirdeki nüfuzuna dayanarak bölgedeki idarecilere karşı çıkması, sefere gitmemesi veya gitmekte ağır davranması yüzünden yahut da şehirde patlak veren bir karışıklık dolayısıyla katledilmiştir. Ayrıca 28 Zilkade 1017/ 5 Mart 1609 tarihli bir kayıt da konuyla ilgili bazı yeni karineler ortaya koymaktadır. Buna göre daha önce Karahisarışarki beylerbeyisi olan “müteveffa” Seydi Bey, sancağı 1005 tarihinde (1596-97) tarihinde tahrir etmiştir²³. Burada tahriri gerçekleştiren şahsın Seyyid Mehmed Paşa olduğu anlaşılmaktadır. Kayda eklenen müteveffa ibaresinin ise hükmün yazıldığı andaki durumu belirtmek üzere kullanıldığı kesindir. Kayıta önemli bir problem Karahisarışarki’nin beylerbeyilik olarak zikredilmesidir. Hâlbuki burası daima sancak statüsünü haiz olmuştur. Üstelik beylerbeyilik olan bir yerin idarecisinin “Bey” unvanıyla anılması da yine bir başka meseleyi ortaya koyar. Fakat kayıt daha önceki gelişmeler kontekstinde değerlendirilirse, burada Karahisarışarki’nin mazul beylerbeyilere arpalık yoluyla verilmesi durumunun belirtildiği sonucuna varılabilir. Seydi Bey ibaresi ise muhtemelen beylerbeyi olmadan önce gerçekleştirdiği tahrir sırasında sancakbeyi sıfatını haiz bulunmasından ileri gelmiştir. Bundan hareketle de Seyyid Paşa’nın 1596-97’lerde Karahisarışarki’de sancakbeyi olarak tahrir nezalet ettiği ve bu son kaydın yazıldığı tarihte artık hayatta olmadığı sonucuna ulaşılabilir.

Bu konuyu aydınlatacak bir başka ipucu daha mevcuttur. O da Murad Paşa’nın sefer dönüşü sırasında Trabzon yöresinde mahalli bir güç haline gelen bazı devlet görevlilerini katlettirmesi ile ilgilidir. Nitekim Seyyid Paşa gibi sefere katılmak için çağrılan Trabzon ve civarında idarecilikte bulunan

²³ Söz konusu kayıta yapılan bu tahrirde nizalı yerlerin daha sonra nişancı Ali tarafından tashih olunduğu bilgisi verilir. Daha önceki Ömer Bey defterinin karışıklıklara yol açtığı bildirilir. Bu defter geçerli olmakla birlikte, Erzurum Beylerbeyi bu defteri “*ma’mûlün-bih*” bulmayarak itiraz etmiş, bunun üzerine yapılan araştırmada söz konusu defterin geçerli olduğu, Karahisarışarki’deki nişancılara ait haslara müdahale edilmemesi gerektiği tembihlenmiştir (*BA, Kepeci*, nr. 71, s. 226). İlgili defter bugün Ankara Tapu Kadastro Arşivinde iki cilt halinde mevcuttur: TK, TD, nr. 174 ve 169. Bu defterin giriş kısmında tahririn 1006’da tamamlandığı, fakat temize çekilme işlemi yapılamadan kâtibinin vefat ettiği, bunun bir çok şikâyetlere yol açtığı, sonunda Kasım adlı bir kâtip tarafından 1022’de (1613) yeniden temize çekildiği bilgisi bulunur (bk. B Yediyıldız, *Ordu Kazası Sosyal Tarihi*, Ankara 1985, s. 13-14; F.Acun, *Karahisar-ı Şarki ve Koyluhisar Kazaları Örneğinde Osmanlı Taşra İdaresi (1485-1569)*, Ankara 2006, s. 25-26).

Muradhanlar'dan Trabzon eyaleti mutasarrıfı Ali Paşa, beylerbeyi namıyla anılan Mustafa Paşa ve daha sonra sancak tasarruf etmiş olan Abdurrahman Bey, "iki senedir Trabzon ve yöresinde Celâlîlere benzer hareket etmeleri, halka zulümde bulunmaları" gibi gerekçelerle 1608 Eylül-Ekim aylarında Murad Paşa tarafından getirtildikleri Bayburt'ta ortadan kaldırılmışlardır²⁴. Bunlar da Murad Paşa'nın sefere iştirakleri için emir gönderdiği kişiler arasındaydılar, ayrıca Seyyid Paşa ile aynı hükümleri almış bulunmaktaydılar²⁵. Birkaç defa çağrıldığı halde sefere katılmakta imtina gösteren Seyyid Paşa'nın da bu arada aynı gerekçelerle katledilmiş olma ihtimali yüksektir. Bunun tarihinin ise en erken 1608 Eylül-Ekimi, en geç yukarıdaki belgelere dikkat edilirse, 1609 Ocak-Şubat ayı olabileceği anlaşılmaktadır. Ayrıca yukarıda belirtildiği gibi onun katlinden sonra sekbanbaşısının başına topladığı adamlarla karışıklık çıkarması da bu olaya karşı yerel bir tepki olarak mütalaa edilebilir.

Sonuç olarak Seyyid Mehmed Paşa'nın şimdilik ancak tahminlerle destekleyebildiğimiz katli olayı, şehir halkının zihninde efsanevî bir yer edinmesine yol açacak kalıcı bir etki yapmış olmalıdır. Giresun halkı hem onun şehri savunması ve azılı Celâlîleri bertaraf etmesi, hem de yaptırttığı cami ile yeni bir iskân sahasını oluşturması, ayrıca trajik şekilde ölümü gibi sebeplerle adını hatıralarında türlü rivayetlere karıştırarak yaşatmıştır. İsmi-nin başındaki Seyyid sıfatı da bu durumu desteklemiş görünmektedir. Daha sonra bu sıfat bir şekilde "Sa'd" a dönüştürülerek muhtemelen XIX. yüzyılda söz konusu efsaneyi oluşturmuş, çok popüler bir hikâye olan başını vermeyen şehit rivayetleriyle daha da süslenerek farklı versiyonları olan bir mitoloji ortaya çıkmıştır. İlginç olan husus Sa'd adının bir süre sonra aslı gibi "Seyyid"e dönüştürülmüş olması keyfiyetidir. Bunun ise XX. yüzyılda halk şivesinin özelliğinden kaynaklanmış olma ihtimali yüksektir. Her ne olursa olsun bu mevzuda söylenecek olan husus, Seyyid Paşa olayı etrafında oluşan efsanevî hikâyelerin, türbe vasıtasıyla tecessüm etmiş olduğu veya tam tersi olarak mevcut türbe çerçevesinde bu efsanenin oluşturulduğudur. Seyyid Mehmed Paşa, ilginç bir şahsiyet olarak Kuşdoğan Bey, Süleyman Bey, Micanoğlu, Topal Osman gibi efsanevi bilgilerin örtüsü altından çıkarılarak Giresun tarihindeki gerçek yerini tekrar kazanmalıdır.

²⁴ *Mehmed b. Mehmed er-Rumî (Edirneli)'nin Nuhbetü't-tevârih ve'l-ahbârı ve Târih-i Âl-i Osman*'ı, haz. A.Sağırılı, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (basılmamış doktora tezi), İstanbul 2000, s. 670; ayrıca bk. Naima, *Târih-i Naima*, haz. M. İpşirli, Ankara 2007, II, 350.

²⁵ *BA, Mühimme Zeyli*, nr. 8, hük. 571/49, 780/88, 835/97. Seyyid Paşa ile aynı hükümler bunlara da yollanmıştı. Adları aynı yerde birlikte geçmektedir.

Ek.

[BA. Ali Emiri, I. Ahmed kısmı, nr. 167]

“Dergâh-ı felek-medâr ve bârgâh-ı gerdûn-iktidâr türâbına Karahisar-ı Şarki sancağı ahalisinin ve Giresun ve Keşab kazâlarının fukarâ ve zu’efâsının umûmen arzuhâlleri budur ki:

Karahisar-ı Şarki sancağına tâbi’ Ordu-Bayramlı kazâsında zuhûr eyleyen Hacı Şamlu ve tevâbi’i eşkıyâsı binden mütecâviz levendât ve sekbân eşkıyâsı cem’ olup sipâhi nâmında Kara Hızır nâm mütevellî ve İsmail Çavuşoğlu Mehmed Çavuş ile yek-dil ve yek-cihet olup Celâlî-i mezbûr ile vilâyetimize envâ’ ta’addîsi zuhûr edüp bu sene mezkûr Hacı Şamlu ve tevâbi’i eşkıyâsı hadden bîrûn ahâlî-i vilâyeti garet ve hasâret eyleyüp nice müslümanların ve ocak sâhibi kimselerin evlerin basup ehl ü ıyâlin çeküp emred oğulların yanında olan levendâtına verüp ve âyende vü revendeden ve seferlû askerden nice kimseleri katl edüp emvâl ve erzâkın ahz u kabz eyleyüp yine kazâ-ı mezbûrede sâkin olup hâlâ müsellim-i vilâyet olan dergâh-ı âlî silâhdârlarından Abacızâde Ali Bey kulların bir zaîm oğluya ve bir avratın ve yedi nefer hizmetkârlarıyla evin basup katl edüp on yük akçalık emvâl ve erzâkını ahz u kabz eyledüğünden gayrı vilâyet-i mezbûreye tâbi’ Kırık nâhiyesinde sâkin dergâh-ı âlî sipâhilerinden diğeri Ali Bey kullarının altı nefer ademisiyle katl edüp mal ve esbâbın kabz eyleyüp ve dergâh-ı âlî yeniçerilerinden Trabzonlu üç nefer yeniçeri[yi] dahi katl edüp malların ve esbâbların yağma ve tâlân etmişlerdir ve bunlardan ma’âdâ vilâyet-i mezbûrede vâki’ olan kazâların herbirine biner gurus salgun salup ve her hânesinden üçer kile arpa ve ikişer kile buğday ve bir batman yağ ve bir batman bal ve beş vukiyye pirinç ve beşer tavuk sâliyâne edüp cem’ ü tahsîl ve der-anbar edüp ve serdâr-ı ekrem hazretleri tarafından fermân olunan sürsat akçasın kadılar cem’ eyleyüp mahall-i me’ûra alıp gitmek sadedinde iken Celâlî-i mezbûr cebren ve darben getürdüp alup kabz edüp tekrar kendüsü dahi her hânedan altışar gurus sâlyâne eyleyüp ahz u kabz etmiştir ve Yakub Bey derbendi kazasından Alınca nâm karye altmış ev iken bilcümle emvâl ve erzakların garet ve hasâret etmekle karye-i mezbûre ahâlisi durmağa iktidârları olmayup firâr ve celây-ı vatan ihtiyâr etmişlerdir ve bundan gayrı nice karyelerin ahâlisi dahi göçüp celây-ı vatan ve terk-i mesken etmişlerdir. Envâ’-ı zulm ü te’addîlerinin nihâyeti olmayup ahâlî-i vilâyet şûr u şerlerinden ve fi’l-i şeni’alarından ve nâ-meşrû’ işlerinden kaçup mâl ve erzâkın terk edüp ehl ü ıyâllerin alup Giresun kal’asına gelüp tahsîn eylediklerinden Celâlî-i mezbûr hisâr-ı mezkûrun üzerine gelüp yirmi gün mıkdarı muhâsara edüp nice kimseleri bî-günâh katl etmiştir. Ahâlî-i vilâyetin halleri gayetle digeri-gün ve ciğerleri pür-hûn olup bir vechile Celâlî-i mezbûrların def’ ü ref’ine mecâlleri olmadığı ecilden umûmen nefir-i âm edüp kalkup mukaddema vilâyetimizde beylerbeyimiz olan Giresunlu Seyyid Mehmed Paşa kullarını dahi kaldurup ahâlî-i vilâyet nefir-i âm etmekle mûmâ-ileyh kulları dahi mu’âvenet ve muzâharetde küllî sa’y eyleyüp bu ana

dek vâki' olan zulm ü te'addîyi üzerimizden def' ü ref' edegelmiş kimse olup sa'âdetlü pâdişâhımızın bir dindâr ve ihtiyâr emekdâr kulları olup re'âyâ ve fukarâyı sıyânet edegelmekle bu def'a dahi Celâlî-i mezbûrların def'i için bizimle ma'an kalkup üzerine varıldıkda ol dahi asker çeküp ahâli-i vilâyete karşı gelüp üç def'a da'vet olundukda tövbe ve istiğfâra gelmeyüp sa'âdetlü pâdişâh-ı âlem-penâh hazretlerine ve enbiyâ-ı izâm ve evliyâ-yı kirâma ve dîn-i islâma hâşâ sümme hâşâ şetm-i galîz edüp mukabelede ceng ü cidâle ve harb u kıtâle mübâşeret edüp havm u hücum ettikde Hak subhanehu ve te'âlâ hazretleri feth u nusreti bu cânibe verüp celâlî-i mezbûr münhezim ve makhûr olup mezkûr Hacı Şamlu nâm eşkıyanın başı kesilüp sünnetsiz bulunup ve bir zorbabaşısı olup Kazdağlı demekle ma'rûf kimsenin başı dahi kesilüp ve Köse Osman nâm zorbabaşısının dahi başı kesilüp ve Dilsüz nâm bir zorbabaşısının dahi başı kesilüp ve Sümenli [Siminli ?] nâm bir bölükbaşısının dahi başı kesilüp ikiyüze karîb levendât ve sekbân eşkıyâsının eyyâm-ı adâlet-i pâdişâhîde başları kesilüp ma'âdâsı firâr edüp perâkende vü perîşân olan eşkıyâ tâifesi tekrâr mezkûr Kara Hızır mütevellinin ve Mehmed Çavuş'un üzerine cem' olup dağılan eşkıyâya baş ve buğ olmuşlardır. Dimâğları ve tedârükleri fesâdda oldukları mukarrer ve muhakkak olmağın rızâenlillah ve rızâen resûlullah için olsun re'âyâ ve fukarâyı sıyânete eyâleti ibka olunup ve perâkende olup eşkıyâ-yı mezbûrdan ayrılan Celâlîlerin ve eşkıyaların def' ü ref'i için haklarından gelinmeleri için mezkûr Mehmed Paşa kullarına hitâben ayân-ı vilâyet ma'rifetiyle emr-i şerîf-i âlîşân sadaka ve inâyet buyrulamak ricâsına vâki' hâlimiz vuku'u üzere der-i devlet-me'âba arz olundu, bâki emr ü fermân der-adlindir".

[Mahzarda mühür ve imzası bulunan zevat: Pazarsuyu kadısı Mehmed b. Ahmed . Eski kadılardan Esseyyid Sefer. Müderris Hızır. Kadı Ahmed b. Ebubekir. Ulubey kadısı Musa. Karahisar-ı Şarki kadısı Osman. Keşab kadısı İbrahim. Giresun kadısı Elhac Ahmed. Zaim Mehmed. Mülazım Hüseyin. Muhafız Abdurrahman. Müderris Mustafa. Zaim Hüsrev. Dergâh-ı âli Çavuşu Kulu. Zaim Şükrullah. Giresun kalesi dizdarı Mehmed Ağa. Kadı Ahmed (?). Hatib Ahmed. Akköy Kadısı Mehmed. Müderris Mehmed. Zaim Ahmed. Hatip Ali. Batum Eyaleti Askeri Kassamı Mehmed. Müderris Mehmed. İpsil Vâiz (?). Müezzîn Ramazan. Hamza Reis. Mehmed Reis. Bevvâb Yusuf. Zaim Hasan. Bevvâb Ali Ağa. Hasan. Vâiz Himmet. Hamza, sipahi. Vaiz Halil. Zaim Süleyman. Derviş Reis. Mustafa Reis Mehmed Reis. Mahmud Derviş. Rıdvan Reis. İlyas Mütevellî. Veli Reis. Giresun Kalesi Bevvabı Osman. Ahmed, sipahi]

[*Telhis*]:

“Karahisar-ı Şarki sancağı ve Giresun ve Keşap kazâları ahâlisinin mahzarıdır

Livâ-i mezbûrda zorbabaşları olan Hacı Şamlu ve sipahi nâmında Kara Hızır ve Mehmed Çavuş nâm şakiler binden ziyâde sekbân ve sâir eşkıya cem’ edüp re’âyâ ve fukarânın ehl ü ıyâlin çeküp ve mâl u menâllerin gasb edüp tüccârdan ve seferden gelen asker-i islâmdan nice kimseler katl ettiklerinden gayrı dergâh-ı âlî silâhdârlarından Ali’nin evin basup hatunun ve bir zaîm oğlun ve yedi hizmetkârın katl edüp on yük akçalık emvâlin garet edüp andan ma’âdâ bir sipâhinin ve dört maldâr yeniçerinin evlerin basup ehl ü ıyâlleriyle katl edüp ve rızıkların alup kadılıklara salgun salup sefer-i humâyûn için tahsîl olunan avârız akçasın dahi kadıların elinden alup zulm ü fesâdlarının nihâyeti olmamağla kudret[i] olanlardan ba’zı kimesneler kaçup Giresun²⁶ nâm kal’aya girdiklerinde zikr olunan eşkıya tâifesi kal’a-yı mezbûreyi yirmi gün muhâsara edüp el-iyâzen billâhi te’âlâ zafer bulmak üzere iken sâbıkâ Karahisar-ı Şarki sancağına mutasarrıf olan Seyyid Mehmed Paşa kulları ol tarafların askerinin ve il erlerinin cem’ eyleyüp eşkıyanın üzerine hücum edüp bi-inâyetillahi te’âlâ kal’a-i mezbûre ve içinde olan fukaranın halâsına sebep olup zorbabaşı olan Şamlu’nun ve nice benâm eşkıyanın başın kesüp cem’iyyetlerin dağıtmıştır. Lâkin yine eşkıyâ tâifesi merkum Kara Hızır ve Mehmed Çavuş’un yanına varıp tekrâr zulm ü fesâda mübâşeret etmek üzeredirler. Vilâyetimizin tedârükü görölmezse fukarânın hâli müşkil olur. Mumâileyh Seyyid Mehmed Paşa kulları dindâr ve ihtiyar olup re’âyâ ve fukaraya nâfi’ ve memleketi sıyânet etmeğe kadir olmağın Karahisar Sancağı sadaka ve inâyet buyrulmak bâbında arzuhâl ederler. Sadaka buyrulması bâbında emr ü fermân sa’âdetlü padişahıdır. Fî 24 [Şevvâ] sene [10]14” (4 Mart 1606)

[*I. Ahmed’in hattı*]: “Buyrulsun”.

²⁶ Metinde “Geresun” tarzında harekelenmiştir.